

КОРПОРАТИВНО-СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ФАКТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

CORPORATE-SOCIAL RESPONSIBILITY OF ENTERPRISES AS FACTOR OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF MODERN ECONOMY IN UKRAINE

У статті визначено соціально-економічну сутність корпоративної соціальної відповідальності, наведено ознаки сучасного економічного розвитку держави, запропоновано шляхи виведення української економіки на шлях створення реальних умов для її стійкого розвитку та успішної діяльності великих корпоративних структур як провідників промислової, інноваційної, науково-технологічної та соціально-відповідальної політики. Розглянуто принципи, на яких заснована соціальна відповідальність. Охарактеризовано міжнародні стандарти корпоративно-соціальної відповідальності. Наведено успішний досвід міжнародних компаній у впровадженні соціальної відповідальності. Розглянуто майбутні тенденції розвитку корпоративно-соціальної відповідальності в Україні. Розглянуто особливості впровадження політики КСВ в Україні на прикладі Донбаської топливно-енергетичної компанії. Запропонована корпоративна стратегія, яка б дала змогу підвищити конкурентоспроможність компаній у розвитку корпоративно-соціальної політики.

Ключові слова: корпоративно-соціальна відповідальність, міжнародні стандарти, принципи, тенденції, ознаки, Україна.

В статье определена социально-экономическая сущность корпоративной соци-

альной ответственности, приведены признаки современного экономического развития государства, предложены пути вывода украинской экономики на путь создания реальных условий для ее устойчивого развития и успешной деятельности крупных корпоративных структур как проводников промышленной, инновационной, научно-технологической и социальной ответственной политики. Рассмотрены принципы, на которых основана социальная ответственность. Охарактеризованы международные стандарты корпоративно-социальной ответственности. Приведен успешный опыт международных компаний во внедрении социальной ответственности. Рассмотрены будущие тенденции развития корпоративно-социальной ответственности в Украине. Рассмотрены особенности внедрения политики КСО в Украине на примере Донбасской топливно-энергетической компании. Предложена корпоративная стратегия, которая позволила бы повысить конкурентоспособность компаний в развитии корпоративно-социальной политики.

Ключевые слова: корпоративно-социальная ответственность, международные стандарты, принципы, тенденции, признаки, Украина.

УДК 338.262.4

Шмиголь Н.М.

д.е.н., професор
Запорізький національний університет

Урсова З.П.

к.е.н., доцент
Запорізький національний університет

Грінченко А.О.

студентка
Запорізький національний університет

Social responsibility is an area of activity aimed at improving the well-being of all stakeholders: employees, society, the environment, shareholders. The problem of social responsibility (CS) business has become more and more relevant in recent times. Throughout the world, both large multinational companies and small local businesses rethink their functioning and formulate new strategies that would allow them to better respond to the needs of consumers, partners, society and the environment. The principles of social responsibility become one of the components of a successful strategy that strengthens the image and reputation of the company, attracts customers and retains the best employees. The article outlines the socio-economic essence of corporate social responsibility, presents the signs of modern economic development of the state, proposes ways of bringing the Ukrainian economy to the path of creation of real conditions for its sustainable development and successful activity of large corporate structures as leaders of industrial, innovative, scientific, technological and socio-responsible policy. The principles on which social responsibility is based are considered. The basis of an effective market economy and a democratic society is the continuous dialogue between government, business and civil society. The social responsibility of business is one of the key factors for building such a dialogue. The degree of development of corporate social responsibility reflects the level of partnership between companies, government structures and key actors of civil society in solving social problems and accelerating the development of society. Implementation and development of the corporate social responsibility system in the organization is a multi-stage process that will require targeted and informed action by the company. The fundamental principle of CSR is strict compliance with the law. Therefore, the first step for companies that follow this policy is to analyze their activities and bring them up to 100% compliance with the law. This is the main and practically the most difficult level of CSR. Characterization of International Standards for Corporate Social Responsibility. The successful experience of international companies in the implementation of social responsibility is presented. Future trends of corporate social responsibility development in Ukraine are considered. Features of implementation of CSR policy in Ukraine are considered on the example of Donbass fuel and energy company. The proposed corporate strategy that would increase the competitiveness of companies in the development of corporate social policy.

Key words: corporate social responsibility, international standards, principles, tendencies, signs, Ukraine.

Постановка проблеми. Проблема соціальної відповідальності (СВ) бізнесу останнім часом набуває все більшої актуальності. В усьому світі як великі транснаціональні компанії, так і невеликі місцеві бізнеси переосмислюють своє функціонування та формулюють нові стратегії, що дали б їм змогу краще реагувати на потреби споживачів, партнерів, суспільства та довкілля. Принципи соціальної відповідальності стають одним зі складників успішної стратегії, що зміцнює імідж і репутацію компанії, приваблює клієнтів та утримує найкращих працівників.

Для українського бізнесу ця проблематика є новою і, відповідно, недостатньо розробленою як у теоретичному, так і в прикладному аспектах. З огляду на це актуальним є дослідження зарубіжного досвіду сфер прояву корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, визначення специфіки реалізації програм СВ в Україні та шляхів удосконалення системи СВ в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання корпоративної соціальної відповідальності розглядаються в роботах таких зарубіжних і вітчизняних учених, як Г. Боуєн [7], К. Девіс

[9], Д. Свансон [17], Р. Акермман [5], Д. Вуд [18], Г. Арас [6], С. Ли [12], П. Мін-Донг [14], С. Сеті [16], М. Шварц [15], А. Керролл [8], Кім [11], Лінк [13], В. Фредерік [10], Ю. Благов [1].

Постановка завдання. Мета статті – з'ясувати сутність поняття «соціальна відповідальність», визначити її складники. Використовуючи здійснений аналіз зарубіжного досвіду, запропонувати напрями удосконалення системи соціальної відповідальності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальна відповідальність не є новим терміном у теорії бізнесу. Ця концепція була розроблена в 1960–1970 рр. в економічно розвинених країнах і з того часу неодноразово піддавалася обговоренню та критиці. Є декілька визначень поняття «соціальна відповідальність» залежно від джерела походження, виходячи з того, що компанії у всьому світі розробляють власну політику корпоративної соціальної відповідальності.

Соціальна відповідальність є сферою діяльності, яка спрямована на поліпшення добробуту всіх зацікавлених сторін: співробітників, суспільства, навколишнього середовища, акціонерів. Іншими словами, СВ – це філософія поведінки та концепція сталого розвитку, збереження ресурсів для майбутніх поколінь, що заснована на таких принципах:

- виробництво якісної продукції та послуг для споживачів;
- створення робочих місць, інвестиції в розвиток виробництва і в людський потенціал;
- неухильне виконання вимог законодавства: податкового, трудового, екологічного та інших;
- цілісність і взаємовигідність відносин усіх зацікавлених сторін;
- ефективне бізнес-управління, орієнтоване на примноження прибутків разом із підвищенням конкурентоспроможності в інтересах акціонерів;
- урахування суспільних очікувань і загальноприйнятих етичних норм у діловій практиці;
- розвиток суспільства через партнерські програми та проекти соціального розвитку [2].

Міжнародна організація стандартизації розробила міжнародний стандарт для КСВ ISO 26000. Ним визначаються вказівки для керівництва про те, як підприємства та організації можуть працювати соціально відповідальним чином, що розуміють як дії в межах етичних норм з метою внеску в здоров'я і благополуччя суспільства.

ISO 26000:2010 – це скоріше рекомендації, а не вимоги. Вони допомагають визначити суть соціальної відповідальності в реалізації компаніями принципів ефективних дій та ілюструють передовий досвід у галузі соціальної відповідальності в глобальному масштабі. Вони спрямовані на всі типи організацій, незалежно від їхньої діяльності, розміру та місця розташування [1].

Впровадження та розвиток системи корпоративної соціальної відповідальності в організації – це багатоступеневий процес, який потребуватиме цілеспрямованих і зважених дій з боку компанії. Фундаментальний принцип КСВ – суворе дотримання законодавства. Тому перший крок для компаній, які наслідують цю політику, – проаналізувати свою діяльність і довести їх до 100% відповідності законодавству. Це основний і практично найважчий рівень КСВ.

Наступним кроком є поступове розширення соціальної відповідальності на основі добровільних ініціатив (поза законом) для вирішення соціальних та економічних проблем, поліпшення екологічного середовища, покращення якості продукції, сприяння інноваціям тощо.

На початкових етапах формування КСВ системи такі добровільні ініціативи, як правило, рідкісні та не пов'язані з досягненням стратегічних цілей, їх ще називають функціональними етапами. Поступово система КСВ пронизує всю діяльність компанії, стає її філософією і, як результат, частиною корпоративного управління і довгострокових стратегій.

Прямим доказом позитивного впливу КСВ на ефективність бізнесу є те, що більшість найбільших корпорацій у світі водночас займають лідируючі позиції в галузі КСВ.

Останні дослідження Reputation Institute показали такий список топ-10 компаній із найкращою репутацією КСВ [4]: Microsoft, Google, The Walt Disney Company, BMW, Apple, Daimler (Mercedes – Benz), Volkswagen, Sony, Colgate- Palmolive, Lego Group [5].

Відстежити прямий зв'язок між КСВ і фінансовими показниками досить важко, але, незважаючи на це, такі спроби часто робляться. Водночас експерти дійшли висновку, що корпоративна безвідповідальність із високою ймовірністю може завдати шкоди фінансовим показникам.

За словами фахівців, компанії зі списку World's Most Ethical (WME) 2011 – це компанії, які отримали 30% і більше прибутку, що свідчить про зв'язок між успіхом бізнесу і соціальною відповідальністю.

У цей список входять такі відомі компанії, як Unilever і Puma, які в минулому році провели такі компанії:

1. Unilever опублікував список проблем і бажань споживачів і залучив їх придумати ідеї для вирішення. Цей онлайнвий дискусійний форум нібито отримав понад 1000 ідей. З них Unilever вирішив впровадити 6–7 відсотків [6].

2. Puma оголосила про нову колекцію InCycle біорозпаданних кросівок і сорочок, а також про переробку курток і рюкзаків. Інвестори вже не розглядають зелений сектор як сумнівну галузь інвестування. Пріоритетними стають сфери енергоефективності, альтернативної енергетики, зеле-

них мобільних технологій, управління ланцюгами постачання й інфраструктури, а також технології підтримки малого сільського господарства [3].

Експерти прогнозують, що основними майбутніми тенденціями розвитку КСВ будуть:

- галопуюча глобалізація;
- триумф (чи тиранія) прозорості;
- залучення співробітників;
- співпраця між компаніями для досягнення цілей КСВ;
- «зелений рух» як вплив на вибір покупців;
- права людини – невідповідність – втрата співробітників;
- збільшення насилля і кількості конкурентів.

Досвід зарубіжних країн є цінним лише в тому разі, якщо намагатися його впровадити в українських компаніях. Розглянемо особливості впровадження політики КСВ в Україні на прикладі ДТЕК. ДТЕК – найбільша приватна енергетична компанія України, яка займається видобутком і збагаченням вугілля, а також генерацією та постачанням електроенергії.

Концепція розвитку ДТЕК передбачає побудову енергетичної компанії, яка пов'язує Україну та Євросоюз в єдиний ланцюжок із виробництва та продажу електроенергії, використовуючи переваги вертикальної інтеграції, найкращу управлінську експертизу, досвід розвитку вугільних підприємств зі складними геологічними умовами й унікальне географічне розташування України.

ДТЕК прагне відповідати найкращим світовим стандартам і приділяє велику увагу корпоративній соціальній відповідальності. Ведення бізнесу компанії ґрунтується на таких принципах, як:

1. Якісне задоволення потреб споживачів продукції. Дійсна «електроенергія для побутових споживачів», завдяки якій людям тепер не потрібно стояти в чергах і витратити свій час на поїздки до абонентської ділянки, відкрито дистанційний доступ до особових рахунків за допомогою власних комп'ютерів і глобальної мережі Інтернет. Бездоганне дотримання законодавства. Кодекс етики і ділової поведінки ДТЕК містить сформульовані та систематизовані принципи поведінки, яких повинні дотримуватися всі співробітники ДТЕК, реалізує практичні заходи для забезпечення прозорості бізнесу, зокрема в 2010 р. створено Департамент із компласнс-менеджменту; у 2011 р. прийнята компласнс-політика; впроваджена та працює лінія довіри СКМ.

2. Забезпечення безпеки праці та інвестування в розвиток людського потенціалу. Управління системою безпеки праці є основою для прийняття заходів із забезпечення ефективності та безпеки виробництва. Комітети зі здоров'я, безпеки та захисту навколишнього середовища були створені в межах Наглядової ради та Правління ДТЕК. Виробничі процеси видобутку вугілля

та виробництва електроенергії пройшли сертифікаційний аудит і підтвердили відповідність своєї робочої системи управління безпекою стандарту OHSAS 18001:2007.

3. Внесок у розвиток місцевих громад, зокрема шляхом створення взаємовигідних соціальних партнерств у регіонах присутності підприємств ДТЕК. ДТЕК будує відносини з місцевими громадами, ґрунтуючись на принципі взаємовигідного співробітництва, залучаючи представників місцевих органів влади і мешканців до розроблення соціальних програм та оцінки їх результативності. Системно працюючи в цих напрямках, ДТЕК прагне будувати свою роботу відповідно до міжнародних стандартів КСВ, залишаючись відповідальним роботодавцем і соціальним інвестором, а також сприяти соціально-економічному розвитку регіонів присутності, не підміняючи при цьому функції державних органів.

Висновки з проведеного дослідження. Соціальна відповідальність компанії сьогодні – це основний чинник формування корпоративної стратегії, що є сферою діяльності корпоративних структур, яка пов'язана з добровільно узятими на себе соціальними зобов'язаннями щодо зацікавлених груп і суспільства загалом. Ця концепція активно розвивається у всьому світі в різних формах і проявах, але не набула ще достатнього поширення в Україні. Зважаючи на успішний досвід, визначили низку правил, якими повинні керуватися українські компанії під час формування корпоративної стратегії, яка б дала змогу підвищити конкурентоспроможність компаній:

– включати стратегічні заходи КСВ у стратегію корпоративного розвитку, започаткувавши стандарти звітності у своїй програмі соціально відповідального ставлення підприємства в майбутньому з урахуванням принципів соціальної відповідальності;

– впроваджувати політику відповідального ставлення організації до своїх найманих працівників;

– створити спеціалізовані підрозділи, компетенцією яких було б управління КСВ, впровадити принципи корпоративної соціальної відповідальності в діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування;

– збільшити бюджети організацій на заходи з КСВ.

Корпоративна соціальна відповідальність в Україні поряд із приватною власністю, правовими гарантіями, дієвою системою управління, самоврядними та ринковими інститутами може стати базою для формування соціально орієнтованої ринкової економіки. Але ринкова економіка не породжує добробуту автоматично, а лише може сприяти розвитку. Для розбудови КСВ на всіх рівнях економіки країни необхідно формувати нові ефективні механізми.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Благов Ю.Е. Корпоративная социальная ответственность: эволюция концепции: монография / за ред. Ю.Е. Благов. Санкт-Петербург: Высш. шк. менеджмента, 2011. 272 с.
2. Дмитриев В.А. Корпоративная социальная ответственность. Новая философия бизнеса: учебное пособие. URL: <http://www.vyb.ru/common/upload/files/vyb/kso/ksobook2011.pdf> (дата звернення 01.04.2019).
3. Мохин Т. Топ 10 тенденций в области КСО на 2012 URL: <http://www.forbes.com/sites/forbesleadershipforum/2012/01/18/the-top-10-trends-in-csr-for-2012/> – Forbs. (дата звернення 31.03.2019).
4. Смес Ж. Компании с лучшей КСО репутацией URL: <http://www.forbes.com/sites/jacquelynsmith/2012/12/10/the-companies-with-the-best-csr-reputations.pdf> (дата звернення 29.03.2019).
5. Aras G.S, Aybars T.R., Kutlu O. N. Managing corporate performance: Investigating the relationship between corporate social responsibility and financial performance in emerging markets. Turkey, 2010. P. 229–254.